

**ELS
ELOIS
2018
BERGA**

**21 i 22
de juliol**

JUNTA
CONSERVADORA
D'ELS ELOIS

Ajuntament
de Berga

ELS
ELOIS
2018

Benvolguts i benvolgudes,

Les ganes de remullar-nos col·lectivament són ben vives quan comença l'estiu i passem per davant del safareig tot imaginant-nos rucs, ases, cavalls, veïnes i veïns amb galledes a les mans. Evoquem una sèrie d'indrets emblemàtics que relacionem directament amb diversos moments del cicle anual que vivim com a berguedans i berguedanes: el safareig i la remullada, la plaça de Sant Joan i el ballet de Déu, la plaça de Santa Magdalena i la coca i la xocolata...

Aquest any, però, volem proposar-vos un viatge en el temps per endinsar-nos en el coneixement dels orígens de la festa d'Els Elois. Portar la festa fins les arrels i omplir els espais de cultura. Us convidem a fer una cerca en els fonaments de la nostra identitat a través del coneixement dels oficis que formaven part del gremi de Sant Eloi. Per això, el programa d'enguany aprofundeix en les característiques d'aquestes antigues professions. No es tracta només d'un viatge històric i literari, sinó que també volem viure-ho fent que els carrers i places del barri vell s'omplin de menestrals mostrant les seves habilitats amb el ferro i el metall. Volem acostar-nos-hi i viure en primera persona com serien els carrers d'una vila plena dels oficis del gremi d'Els Elois.

Si aquesta festa s'ha conservat aquí, si seguim fent honor a aquest gremi és perquè els nostres avantpassats hi van estar estretament lligats. Només a través del coneixement i de la vivència arribarem a entendre com d'important n'era per a la població i podrem celebrar la festa amb el contingut que es mereix una diada representativa de la ciutat de Berga com és la d'Els Elois.

Us desitgem que tingueu molt bona festa i que aquesta sigui una bona oportunitat per conèixer Berga, les seves arrels al barri vell i la tradicional festa d'Els Elois.

L'equip de govern

El gremi d'Els I

Fira de bestiar al Vall de Berga. Foto: Jaume Huch i Guixer. Anys 20 del segle XX. (Arxiu Àmbit de Recerques del Berguedà).

Elois i els seus oficis

M. Dolors Santandreu Soler

Doctora en Història medieval

La festa d'Els Elois és una festa d'oficis, de confraria, de gremi i, per entendre-la, ens hem d'endinsar fins a les arrels de la història de la humanitat. En les primeres societats sorgides del neolític, o sigui, aquelles que basaven fonamentalment la seva economia en l'agricultura, es pensa que les tasques relacionades amb el camp ocupaven més o menys un 80% de la població. Mica en mica, quan els pagesos van adquirir experiència i coneixements en relació amb els conreus, van veure la necessitat de tenir eines, adobs, aigua. Amb aquestes noves aportacions, l'agricultura va donar excedents que van servir per mantenir el 20% de la població restant, que es va poder dedicar a fer cases, a treballar la fusta, a fer eines de ferro i ferradures per als animals, a fer recipients per a guardar els aliments i transportar-los del camp als graners i cellers, o als mercats. La gent es va poder dedicar, entre moltes altres coses, fer teixits. Havien nascut els oficis, que proporcionaven a les comunitats pageses tots els béns de consum que necessitaven per viure, per fer vida social i per divertir-se.

En aquest moment inicial, trobem oficis que s'havien de fer en un taller i altres que podien ser itinerants. El ferrer o el fuster, per exemple, que necessitaven materials i eines pesants que no podien traslladar a l'esquena, tenien els seus tallers estables. La ferreria o la fusteria solien estar a la planta baixa dels seus habitatges. El serrador, el paraire, el paredador o el matalasser empraven unes eines de fàcil transportar i trobaven la matèria primera a les cases; per això, podien exercir el seu ofici de forma ambulat.

I aquest esclat i diversificació dels oficis es va produir a les ciutats, en les quals, una bona part de la gent que hi residia, vivia de rendes i es podien pagar articles d'un cert luxe com és ara objectes de vidre, marbres, perfums, teixits de seda, cera, mobles, ornaments litúrgics...

*Els paraires preparaven la llana per a ser treballada.
Foto: Frederic Garrido i Vilajuana. 2018.*

*Ramon Aymerich, matalasser d'Avià, en plena feina.
Foto: Ramon Viladés. 2001.
(Arxiu Àmbit de Recerques del Berguedà).*

Va ser a les ciutats on la gent que treballava en un mateix ofici es va anar reunint en un mateix carrer o en una mateixa zona, seguint un model que encara podem veure als mercats musulmans. El que ara veuríem com una competència entre artesans, en temps passats no tenia aquesta consideració, ans al contrari, presentava molts avantatges: els productors es podien ajudar i podien compartir experiències, i el comprador sabia on trobar el producte que necessitava i fer comparacions de preu i de qualitat sense haver de recórrer tota la ciutat.

En moltes poblacions catalanes encara trobem noms de vies públiques que ens recorden el seu passat artesanal. És el cas de Barcelona, on podem passejar pel carrer dels

Abaixadors, dels Agullers, de l'Argenter, dels Assaonadors, de la Blanqueria, dels Boters, dels Brocaters, dels Caputxes, dels Carders, dels Corders, dels Cotoners, de la Dagueria, d'Escudellers, d'Escudellers Blancs, de l'Esparteria, d'Espaseria, de Flassaders, de Freneria, de la Fusteria, de la Llibreteria, de Mercaders, de Mirallers, d'Obradors, de les Semoleres, dels Sombrerers, de la Tapineria, dels Tiradors, de la Vidrieria, etc.

A Berga només un carrer porta el nom d'un ofici, el carrer dels Paraires, tocant a la plaça de Santa Magdalena, i sabem que antigament el carrer i la plaça de Santa Magdalena i la pujada de Cal Parraquer eren coneguts com la Costa dels Terrissaires.

A l'antiga Roma es té constància d'agrupacions d'artesans d'un mateix ofici per defensar els seus interessos. Al segle XIII reneixen, en les ciutats europees, aquesta mena d'associacions d'oficis que, a Catalunya, reben el nom de confraries durant l'edat mitjana i el de gremis en època moderna.

Cada confraria o gremi tenia unes constitucions en les quals es recollien les seves normes de funcionament: qui es podia agremiar, les quotes anuals, les obligacions de l'agremiat i les penes i multes que es podien imposar per incompliments, els mecanismes d'inspecció de la producció, les festes i, molt important, l'ajuda mútua en cas de vellesa, malaltia, viduïtat o orfandat.

L'Església va acabar de definir el perfil de confraries i gremis aportant-hi elements de protecció enfront de la incertesa dels treballs a l'època (accidents físics, la matèria primera, que es podia fer malbé, la mort dels animals de tir, etc.). Així, totes les confraries van triar un sant patró o una patrona que tingués alguna relació, per llunyana que fos, amb la feina que els agrupava i a ells es demanava protecció. La festa anual del patró o de la patrona reunia, a l'entorn del seu altar, els agremiats, i aquest fet donava cohesió al grup.

A partir de la seva fundació, la confraria o gremi tenia una participació activa en la vida ciutadana: la gent dels oficis tenien representació en el govern municipal com a consellers menestrals; tenien un lloc reservat en les processons a les quals acudien darrere la bandera i els estendards de la confraria i, també, el gremi es defensava de les possibles intrusions d'altres gremis quan les tasques d'uns i d'altres no estaven ben definides.

En el llibre Memoria de las obligaciones tenen los Administradores de la confraria del glorios sant Aloy, y del que han de fer entre any, en lo temps de llur administració. 1725, conservat a l'Arxiu Comarcal del Berguedà, de Berga, podem llegir de quina manera participava el gremi en una de les moltes processons que es feien a la vila de Berga, la del matí de Pasqua. «Si lo P. Guardia convida per lo Mati de Pasqua la asistencia de las Banderas y atxas a la Professo, los Administradores podran anar, y portaran dos atxas, com se acostuma, y si nols avisan no aniran; lo Administrador en cap y segon que aportaran las atxas aniran devant de las dels Parayres; a las demes Professos aniran Banderes y atxas devant de las dels Parayres».

També sabem que l'any 1370 el rei Pere el Cerimoniós intervingué en una disputa entre els teixidors de draps de llana i els paraires de Berga per tal de dirimir entre les atribucions d'uns i d'altres. (Arxiu de la Corona d'Aragó. Registre 926, folis 73v-74v).

La confraria o gremi d'Els Elois de Berga segueix l'esquema suara esmentat. Es forma, segurament, durant el segle XIV, encara que la primera documentació que en conservem data de l'any 1602, quan els administradors de la confraria i alguns prohoms berguedans encarregaren un retaule per a la capella del sant, al convent de Sant Francesc, al pintor barceloní Joan Pau Camps.

La confraria d'Els Elois agrupava els oficis relacionats amb el treball dels metalls i del transport, així com, també, els del fang, que s'hi van afegir posteriorment i que aportaren a la confraria el seu patró: sant Hipòlit. Als estatuts de 1773 se citen, com a oficis pertanyents al gremi, els següents: serraller, llauner, ferrer, argenter, armer, baster, tragner, terrissaire, claveter, manyà i calderer.

El gremi d'Els Elois de Berga va continuar exercint les seves funcions fins a l'arribada del liberalisme, que defensava una economia lliure, sense traves ni cap protecció especial. Els individus havien de ser totalment lliures per produir el que volguessin. Els gremis no tenien lloc en aquesta nova economia, i amb la promulgació de la llibertat de comerç, indústria i treball, en resultà l'abolició al 1813. Malgrat tot, no va ser fins al 1836 que els gremis es van dissoldre definitivament. Van desaparèixer, però no els oficis, tot i que, amb la industrialització, van començar a perdre tot el seu protagonisme. Les màquines van anar substituint els oficis tradicionals, que es van anar oblidant.

Vegem, ara, alguns dels oficis integrats en el gremi d'Els Elois de Berga.

*Capella de Sant Eloi a la plaça de Santa Magdalena de Berga.
Foto: Frederic Garrido i Vilajuana. 2018.*

OFICIS DEL FANG

terrissaires,
rajolers
i teulers

La humanitat, des de molt antic, coneix els beneficis i les virtuts del fang. L'home començarà a emprar la ceràmica en el Neolític quan necessiti estris impermeables que li permetin guardar amb seguretat els excedents de les collites. A Catalunya, això s'esdevingué fa uns 6.500 anys.

L'argila és la matèria primera més preuada per a fer objectes de fang. És una terra molt plàstica, que s'extreu dels terrers i que ha de tenir una preparació abans de poder ser treballada. Primer s'abocava la terra en una bassa anomenada pastera i, per purificar-ne la sorra, es remenava. Després es passava pel sedàs, es decantava l'aigua i el fang s'assolava (quedava al fons, al sòl de la bassa). Una vegada seca, s'estenia a terra i es pastava amb els peus i les mans. Acabada aquesta operació, la terra ja es podia treballar.

Els oficis principals relacionats amb el fang són: terrissaire, rajoler i teuler. Berga té una certa tradició terrissaire, per bé que la seva producció, ni en nombre ni en qualitat, es pot comparar amb la de grans centres com la Bisbal d'Empordà, Verdú, Breda, Quart i Figueres, entre altres. La raó principal d'aquesta diferència és deguda a l'escassetat d'argila bona per a ser treballada i la dificultat d'extreure-la.

No obstant això, de la nostra humil tradició terrissaire, en tenim diverses mostres, la primera de les quals és el conjunt de set forns de ceràmica grisa medieval excavats i trobats l'any 1959 pels Drs. Castillo, Trias, Arribas i Riu, a Casa en Ponç, concretament al lloc de Fontollera, nom que no amaga pas la feina que s'hi feia. També, una fotografia de l'any 1919 de Josep Salvany i Blanch (Fons Salvany. Biblioteca de Catalunya. Barcelona) ens mostra un terrissaire, Antoni Puig, a la porta del seu obrador, a la plaça de Santa Magdalena. I no hem d'oblidar el nebot del suara esmentat, que fou Antoni Puig Heras (Berga 1901-1990), el darrer terrisser de Berga i fill d'una nissaga de terrissaires que, provinents de la Cerdanya, s'havien establert a la nostra ciutat. Tenien el taller i la botiga al carrer de Santa Magdalena, n. 4 i, com els altres treballadors del fang berguedans, extreien argila vermella de Tagastet, argila blanca de Casa en Ponç i les barrejaven. Al taller hi tenien pasteres, torns de fusta amb roda de pedra als peus i forns de llenya (força grans, d'uns 9 m2, fets de maons refractaris, amb dues cambres, la del foc i la de la cuita d'objectes).

Els Puig no treballaven a mà, ni amb motlles, sinó amb el torn, que estava format per un arbre que unia la roda de dalt, anomenada plat o rodet, on es posava el fang, amb la de baix,

anomenada volant o roda, que es feia girar amb el peu. El terrissaire seia en un banc que hi havia darrere la roda i al seu costat hi tenia una taula amb l'aigüer per a mullar-se de tant en tant les mans perquè llisquessin quan es treballava el fang. Per començar una peça, es posava una bola de fang sobre el plat, es feia voltar la roda i s'anava modelant fins a obtenir l'objecte desitjat. Una vegada acabat, se separava del plat amb el fil de gansalla, un cordill molt prim de cànem. Llavors es treien les ditades amb l'escabeta, que allisava la superfície, i s'acabava de polir amb el llimador, o s'escurava amb l'escuret, eina que servia per eliminar les restes de fang sec. La peça ja estava llesta per a coure. Però els Puig empraven en el seu treball la tècnica de l'engalba, o sigui, aplicar una capa d'argila d'un altre color sobre la terrissa

ja elaborada. També utilitzaven l'esmalt, que aplicaven per immersió de la peça en una cubeta. I, finalment, arribava el moment de la veritat, la fornada, que es feia cada tres mesos i durava 24 hores. Els forns s'escalfaven amb llenya de pi i amb boix es feia pujar la temperatura. Es gastaven de 70 a 80 feixos de llenya en cada fornada. No disposaven de piròmetres per controlar el foc i era difícil coure bé totes les peces d'una mateixa fornada. De vegades quedaven crues i s'havien de tornar a coure.

El taller dels Puig va funcionar fins a mitjan segle XX, quan el plàstic va substituir l'argila. La botiga actual, encara en funcionament, la van obrir el 1939. Allà es poden trobar peces artesanals la importància de les quals ha tornat a ressorgir.

A Berga, l'any 1885, hi havia un teuler, de nom Ramon Aspachs i Puig, que vivia al carrer del Balç, número 6, i tres rajolers: Josep Pajeros i Riera, Bonaventura Solé i Serra i Jaume Guixé i Serra.

Antoni Puig a la porta del seu taller de terrissa al costat del portal de Santa Magdalena de Berga. Foto: Josep Salvany i Blanch. 1919. (Fons Salvany. Biblioteca de Catalunya. Barcelona).

<<<
Excavació d'un dels forns de ceràmica grisa medieval de Casa en Ponç (Berga). Foto: Josep Deseuras. 1959. (Arxiu Àmbit de Recerques del Berguedà).

*Antoni Puig i Heras, el Ton terrisser, a la porta de la seva botiga de la plaça de Sant Pere de Berga.
Foto: Ramon Viladés. 1984. (Arxiu Àmbit de Recerques del Berguedà).*

*Una jornada de treball
a la teuleria de Cal Bassacs (Gironella).
Dècada dels anys 50 del segle XX.
(Arxiu Joan Pujol i Vilaseca).*

Els rajolers i teulers treballaven el fang però no empraven el torn, sinó motlles. Les peces que fabricaven servien per a la construcció i eren bàsicament rajoles, totxos, cairons i teules. Al Berguedà, una de les teuleries més importants era la teuleria de Cal Bassacs. A l'hivern, s'anava als terrers a proveir-se d'argiles, que es portaven amb un carro a la teuleria, on es preparaven per ser treballades. A la primavera, amb el bon temps, es començaven a fabricar les peces. S'agafaven porcions d'argila humida i es posaven dins uns motlles de fusta que tenien la forma de la peça que es volia obtenir. Amb la mà o un llistó s'eliminava el fang sobrer, es treia el motlle i les peces quedaven situades a terra, l'una al costat de l'altra, en una zona plana anomenada "la plaça" i allà restaven tres o quatre dies fins que s'havien assecat una mica. Llavors es treien i s'enrimaven (s'arrimaven) dins uns coberts on circulava l'aire per tal que s'acabessin d'assecar.

Quan hi havia obra suficient, 4 o 5 vegades l'any, s'enfornava. Al fons del forn s'hi col·locaven els totxos, que eren les peces més resistents, i a la part més alta, s'hi posaven les teules i les rajoles. El forn s'alimentava amb llenya i es mantenia encès uns tres dies, fins que l'obra era cuïta. Com en el cas dels terrissaires, era difícil controlar la cuïta de les peces. Abans de desenfornar, es deixava refredar el forn uns 4 o 5 dies i llavors ja es podia buidar. La primera cosa que es feia quan l'obra sortia del forn era mullar-la amb aigua per evitar que, més tard, perdés la impermeabilitat. Aquest era l'últim pas i l'obra ja era apta per a la construcció. La teuleria de Cal Bassacs, en funcionament des dels anys 20 del segle passat, es va convertir, durant els anys 70 del mateix segle, en una bòbila mecanitzada i moderna.

OFICIS DEL METALL

ferrer,
clavetaire,
serraller,
llauner
i moneder

Des

de molt antic, a Catalunya, fa uns 4.000 anys, els homes van descobrir que alguns minerals sotmesos a altes temperatures es fonien i es liquaven i que, en refredar-se, podien ésser modelats, amb la qual cosa s'obtenia una gran varietat d'objectes. Els primers metalls emprats van ser el coure i el bronze (el bronze s'obtenia fent un aliatge de coure i estany), encara que el més preuat va ser el ferro. La mena de ferro era abundant als Pirineus i es trobava en forma d'hematites, barrejada amb escòria i terra. Primer de tot, calia arrencar la mena i sotmetre-la a un procés de fosa per obtenir-ne el metall. Dels boscos, se'n feia el carbó vegetal necessari per al treball del ferro (per una tona de ferro, en calien dues de carbó). També es necessitava l'aigua, que proporcionava algun riu, riera o rierol, per a fer moure la maquinària de la farga, un establiment on es treballaven materials metal·lúrgics, especialment aquell on s'obtenia el ferro per reducció directa del mineral, i que constava de dues parts ben diferenciades: el forn i el martinete, un instrument de forjar, batre metalls, etc., que consisteix essencialment en un bloc d'acer muntat a l'extrem d'una palanca o d'un mànec basculant que s'alça i es deixa caure sobre el metall col·locat en una enclusa. Al forn, la combustió del carbó vegetal convertia la mena en una massa de ferro, que s'anomenava masser, es posava sota el mall del martinete i es tallava per tal de poder ser treballat amb més facilitat. El masser s'anava partint fins a obtenir-ne els barrots, que eren convertits pels ferrers en multitud d'objectes.

El ferrer era un artesà present a tots els pobles i ciutats. En el seu taller, la ferreria, amb eines com la fornal, l'enclusa, el cargol, la mola, la romana, el cubell d'aigua, els malls i els martells donava forma als barrots de ferro. Ho feia amb tres tècniques: la forja, la soldadura i el tremp. La forja consistia a escalfar les barres de ferro a la fornal i a cops de martell donar-hi la forma desitjada. La soldadura era la unió de diferents trossos de ferro, tasca que s'iniciava escalfant a la fornal les peces que havien d'unir-se. Quan tenien la temperatura de forja, es treballaven les superfícies fins a obtenir una sola peça. El tremp consistia en el refredament ràpid en aigua d'una peça forjada, fet que comportava la transformació del ferro en acer i, per tant, obtenia una gran duresa.

Una de les feines més característiques dels ferrers era la de "posar sabates" als animals, ferrar-los. Les ferradures servien perquè als animals de tir no se'ls desgastessin tant les peülles. Igual com nosaltres, que tenim peus de mida diferent, també els animals fan un peu diferent i el ferrer tenia ferradures de diverses mides: les més grosses i rodones eren d'euga; les més

petites, d'ase. Per ferrar una euga o un ase, ho feien amb l'ajuda d'una corda, amb la qual aixecaven la pota de l'animal, li treien la ferradura vella, li escapçaven la peüllla, li aplanaven el peu i li emprovaven la ferradura nova, que ajustaven amb el martell. Quan la mida era la correcta, es clavaven els claus, que es reblaven per fora, i l'animal ja tenia "sabates" noves.

El clavetaire era, podríem dir-ne, un ferrer especialitzat a fer claus de tota mena; també feia objectes petits però imprescindibles en fusteria. Un clau es feia a partir d'unes barres primes, que es

*Jaume Casals i Llumà,
el ferrer del Riu.
Foto: Ramon Viladés. 1985.
(Arxiu Àmbit de Recerques
del Berguedà).*

deien vergalines, i que s'escalfaven fins al seu punt d'incandescència; llavors, es forjava a cops de martell i s'hi feia la punta, es tallava a la llargària volguda i, finalment, s'hi afegia la cabota. De claus, n'hi havia de totes mides i per a totes les necessitats. De fet, se'n coneixen més d'un centenar de menes diferents: dinals, mallals, doblens, claus de ferrar, ternal, cornals, claus de barca, bordets...

El serraller, també anomenat manyà, era un ferrer especialitzat en objectes per a la construcció i la llar. De les seves mans, en sortien panys, frontisses, reixes, picaportes, baldes, baranes, teieres, cremalls, graelles, torradores, llums de ganxo, etc. La feina del serraller implicava tenir coneixements de forjador, de soldador, de dissenyador, d'escultor i d'orfebre. Treballava amb les mateixes eines que el ferrer.

Des del segle XVI es va començar a utilitzar la llauna per a fer cofres, canelobres, plats, llums, etc. Qui fabricava o modelava la llauna era el llauner. La llauna s'obtenia desoxidant les fulles de ferro. Per a fer-ho, se submergien durant cinc minuts en un bany d'àcid clorhídric diluït amb aigua. Es caldejaven al forn fins a tornar-se incandescents, es refredaven, es picaven amb força perquè les làmines de ferro perdessin totes les impureses i es passaven pel mig de dos cilindres. Després venien els banys: el primer, que durava una hora, es feia en seu (greix dels animals remugants) liquat, i el segon, d'una hora i mitja de durada, es banyava en estany fos cobert, també, per una capa de greix. Després d'aquest darrer bany, les làmines es netejaven i es brunyien, amb la qual cosa obtenien brillantor i ja estaven llestes per a ser treballades i per a elaborar l'objecte que calia obtenir.

Amb 95 anys, Jaume Casals encara treballava al seu taller. Foto: Ramon Viladés. 2001. (Arxiu Àmbit de Recerques del Berguedà).

Un ofici especial dins el món del treball dels metalls eren els moneders, les persones que fabricaven monedes. Les més senzilles eren les d'aram, metall que les fargues batién i proporcionaven a les seques (tallers autoritzats d'encunyació de moneda) en forma de tires. A les seques, aquestes tires es tallaven en peces circulars o cospells, i, amb els encunys, motlles on hi havia el dibuix i les xifres que havien de tenir les monedes, s'estampaven els cospells amb una premsa de cargol o bé amb un fort cop de maceta.

De la major part d'aquests oficis, en tenim referències a Berga i comarca. A tall d'exemple citarem que l'any 1313, des de València, el rei Jaume II absol el ferrer berguedà Salau de l'acusació de vendre carbó i falsificar moneda (Arxiu de la Corona d'Aragó. Jaume II. Graciarum 11, pars 1a, foli 135v). Entre els anys 1664 i 1685 hi ha documentats a Berga dos serrallers i sis clavetaires. Els serrallers són Joan Farriols i Josep Solanelles; i els clavetaires, Esteve Bailina, Francesc Grifell, Joan Calonge, Tomàs Planes, Xisco Claris i Josep Lluch. Tots ells tenen una cosa en comú: són pares de nens i nenes albats, morts entre els anys suara esmentats (Arxiu Parroquial de Berga. «Registre d'albats», 1664-1685).

Quant als ferrers, no podem deixar de parlar de Jaume Casals i Llumà, el Ferrer del Riu (Gironella 1906- Cal Rosal 2002), un dels darrers ferrers artesans de Catalunya. Era membre d'una família de ferrers: ho van ser el seu avi, el seu pare i el seu germà, així com, també, el seu oncle i els seus cosins. Va tenir un fill, que va morir jove, i per això es dolia de no haver pogut ensenyar l'ofici a ningú, un ofici que ell havia après del seu pare.

Els seus pares, Lluís Casals i Mercè Llumà, quan es van casar, van obrir una ferreria a Berga. Era a la Canya (ronda Moreta), davant de la farinera del Menso i la van comprar a un ferrer retirat. Allà, en Jaume va començar a entrar en contacte amb el món del ferro, bo i ajudant el seu pare que, a més de ferrer, feia de ferrador i de curandero. Quan tenia uns 14 anys la família es va traslladar al molí de Minoves, a Cal Rosal, i va ser allà on va començar a treballar de ferrer professionalment. Si no hi havia feina al taller familiar, el Jaume anava a guardar bestiar, a treballar a les serradores o, quan ja havia après l'ofici, a fer d'operari en altres ferreries de Balsareny, de Gironella i de Berga. Recordava especialment el ferrer Caus de Berga, que tenia el taller vora el portal de Santa Magdalena. Allà hi guanyava un bon jornal: un duro (0,030 €), els àpats i una fària per treballar de 7 del matí a 7 del vespre. Es considerava molt ben pagat i n'estava content.

Vers els anys trenta del segle XX, el Jaume i el seu pare van construir una casa i van obrir la pròpia ferreria al peu de la carretera d'Avià, la mateixa que el Jaume va regentar fins a la

seva mort. La ferreria ocupava la planta baixa d'un edifici de dues plantes i constava de tres habitacions sense pavimentar. La part posterior del taller aprofitava la roca viva i era on s'hi havia excavat la fornal. Encara que l'obrador tenia llum artificial, el Jaume sempre treballava amb llum natural, perquè la penombra l'ajudava a controlar el color del ferro. Les matèries primeres les comprava a Manresa: el ferro a cal Sol o ca l'Armengol i el carbó també a ca l'Armengol o a un carboner de la carretera de Vic. Normalment li arribaven amb el tren encara que alguna vegada també havia fet servir un transportista. Recordava que feien totes les eines artesanalment, magalls, destrals, arpiots, pales de fangar, aixades, etc., i, també, ferraven bous i vaques. Els últims animals que va ferrar van ser les bèsties del Xero de Berga. Va treballar fins que tenia més de 95 anys. I deia que ho feia per dues coses: perquè tenia una bona instal·lació i perquè li agradava de conservar el patrimoni seu i dels seus avantpassats.

I això és el que hem volgut fer en aquest programa: recordar un patrimoni, el dels oficis, i projectar-lo vers el futur, perquè les noves generacions coneguin com van viure els nostres avantpassats durant anys i anys i perquè entenguin el sentit de festes com Els Elois de Berga.

Visca Sant Eloi!

*Les mans
del ferrer del Riu,
esmolant un volant.
Foto: Ramon
Viladés. 1985.
(Arxiu Àmbit de
Recerques del
Berguedà).*

Bibliografia

Lluïsa AMENÓS i JAUME BERNADES, «Jaume Casals, mestre ferrer», a L'Erol, n. 91, p. 42-47, Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà, 2006.

Carme SELLÉS i Rosa Serra, «El Ferrer del Riu. Jaume Casals i Llumà», a L'Erol, n. 63, p. 44-46, Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà, 1999.

Lluís M. BOSCH SAFONT, «Un retaule dels Elois de Berga», a L'Erol, n. 102, p. 39-43, Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà, 2009.

Llorenç FERRER ALÒS, Eines i feines dels oficis. Edicions Brau, Figueres, 2015.

Joan PUJOL VILASECA, «De la teuleria a la bòbila a L'Erol», n. 92 p. 26-28, Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà, 2007.

Maria del Carme RIU de MARTÍN, «Antoni Puig Heras, terrisser a L'Erol», n. 11, p. 11-13, Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà, 1984.

Actes

Dissabte **21**
juliol

MAPA PASSADA

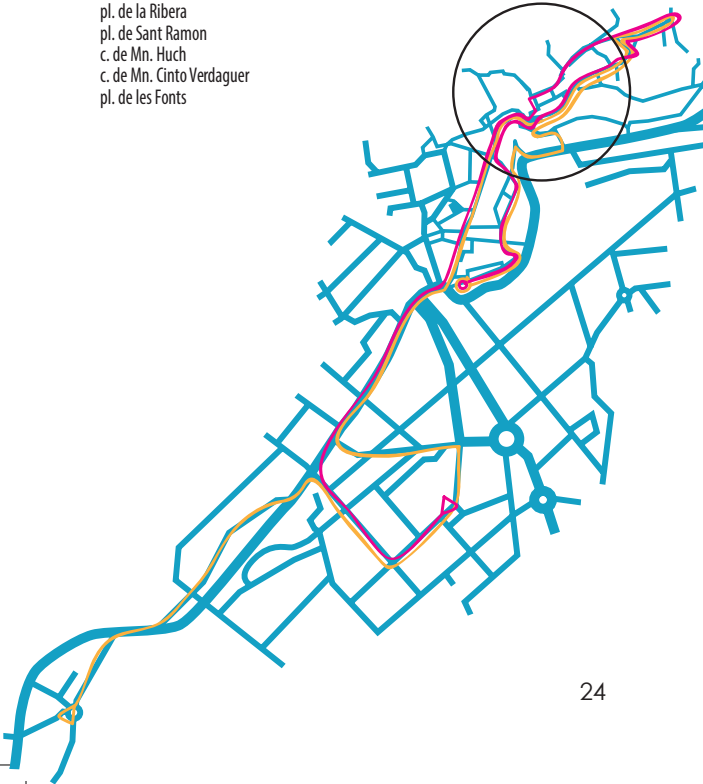
Recorregut 1

Hostal del Bou
passeig dels Abeuradors
c. del Bruc
c. del Comte Oliba
c. de Pio Baroja
pl. de la Font del Ros
c. d'Aurora Bertrana
ctra. de St. Fruitós
c. del Roser
pl. de Sant Joan
c. de la Ciutat
pl. de Sta. Magdalena
pg. de la Indústria
ronda de Moreta
pl. de la Ribera
pl. de Sant Ramon
c. de Mn. Huch
c. de Mn. Cinto Verdaguier
pl. de les Fonts

Recorregut 2

pl. de la Font del Ros
c. de Pio Baroja
c. del Comte Oliba
c. del Roser
c. de la Ciutat
c. de la Pietat
pl. de Santa Magdalena
c. de Marcel·lí Buxadé
pl. de Sant Pere
c. de Mn. Comellas
c. de Mn. Huch
c. de Mn. Cinto Verdaguier
pl. de les Fonts

pag. 26

12.00 h

16.30 - 20.30 h

19.30 - 20.30 h

19.00 h

19.30 h

20.30 h

21.30 - 2.30 h

21.30 h

22.30 h

ANUNCIAMENT DE LA FESTA

El tabaler, acompanyat per la Banda de l'Escola Municipal de Música de Berga, farà la tradicional passada per anunciar l'inici de la festa d'Els Elois.

Inici davant de la residència de Sant Bernabé i finalitza a la pl. de les Fonts.

MOSTRA D'OFICIS del gremi de Sant Eloi: metall i ferro.

🕒 Consultar MAPA MOSTRA D'OFICIS (pag. 26)

TALLERS INFANTILS

🕒 Plaça de la Pietat (plaça de Francesc Palau i Quer)

PASSADA

El tabaler, la banderera, les administradores i els administradors, acompanyats per la **Cobla Ciutat de Berga**, iniciaran la passada a l'Hostal del Bou (Passasserres).

🕒 Consultar MAPA PASSADA - Recorregut 1 (pag. 24)

AUDICIÓ DE SARDANES a càrrec de la **Cobla Pirineu**.

Col·labora: Colla Sardanista Cim d'Estela.

🕒 Plaça de la Pietat

'EL RAPTE DE LA NÚVIA', escenificació teatral.

Una comitiva dels amics del nuvi es presentarà a casa de la núvia i els seus pares (c. de la Ciutat, número 16). Davant la negativa de baixar al carrer, la comitiva entrarà a la casa per segrestar la núvia i se l'emportarà a ca l'Andreu Borrás (c. de Marcel·lí Buxadé), on els amics del nuvi vetllaran simbòlicament la núvia durant tota la nit. L'endemà al matí, la núvia es dirigirà a l'església de Sant Francesc.

Col·labora: Agrupació Teatral La Farsa.

'FESTA DE COMIAT DE SOLTERES I SOLTERS'

🕒 Plaça de la Pietat

SOPAR POPULAR amb entrepà de pinxo.

Col·labora: Agrupació de veïns i comissió de festes del carrer de la Pietat.

Venda de tiquets (fins a exhaurir les unitats):

> Anticipadament, del 16 al 21 de juliol, a l'Oficina de Turisme. Preu: 4€

> El mateix dia, a partir de les 20:00h, a la plaça de la Pietat. Preu: 5€

El preu inclou l'entrepà i una beguda.

Amenitza **PD Omar Sido**.

PRESENTACIÓ DEL VIDEOCLIP de la campanya '**Vull la nit! Festes lliures de sexisme**'.

CONCERT amb **Animal**.

MÚSICA amb **PD Magenta**.

Actes

Diumenge **22**
juliol

MAPA PASSADA

- Ferrer forjant claus i picaportes
- Manjà forjant reixes i tancaments
- Fosa de metalls
- Llauner
- L'arbre de les claus
- Encunyació de monedes, fallers infantils
- Ferrer elaborant claus i decoracions per a portes

9.00 h

10.00 h

11.30 h

13.00 h

19.00 h

SALVES DE TRABUC a càrrec de la **Colla de Trabucaires de Castellar del Riu** al Castell de Sant Ferran i a la pl. de la Font del Ros per anunciar la sortida dels cavalls i dels rucs, acompanyats per la **Cobla Ciutat de Berga**.

PASSADA

🕒 Consultar MAPA PASSADA - Recorregut 2 (pag. 24)

* A partir de les 7.00 h, a la zona d'aparcament del camp de futbol, entrega dels rucs a les persones que vulguin participar en la passada, per ordre d'arribada. Caldrà acreditar-se presentant el DNI. Els menors d'edat hauran d'anar acompanyats d'un adult i hauran de presentar l'autorització del pare, mare i/o tutor/a legal. S'assignarà un ruc per persona, i caldrà retornar-lo al lloc de recollida (zona d'aparcament del camp de futbol).

BENEDICCIÓ DELS ANIMALS

🕒 Plaça de Sant Pere

MISSA cantada per la **Coral Queraltina** en honor a Sant Eloi, amb l'assistència de les administradores, els administradors, el tabaler i la banderera.

🕒 Església de Sant Francesc

BODA TÍPICA DE L'ALT BERGUEDÀ (a la mateixa hora).

El padri acompanyarà el nuvi des de l'antiga casa Bartrina (pl. de la Creu) a l'església de Sant Francesc.

A continuació, anirà a buscar la núvia a ca l'Andreu Borràs (c. de Marcel·lí Buxadé) i es dirigiran al temple amb l'acompanyament dels **grallers dels Castellans de Berga**.

A la sortida de la missa, es repartiran els **tradicionals panellets**.

En acabar, la comitiva es dirigirà a la plaça de Sant Joan, pel vall de Codós (actual Ronda de Queralt), on es dansarà el ballet de Déu (o de l'Adéu).

Col·labora: Agrupació Teatral La Farsa.

ACTE DE LLIURAMENT DE LES FERRADURES

🕒 Sala de Sessions de l'Ajuntament

CLOENDA DE LA FESTA amb ball popular a càrrec de **Rosend i Fermí**.

🕒 Plaça de la Pietat

* *En cas de pluja, es farà a l'Hotel d'Entitats (c. Mestre de Pedret).*

* S'averteix les persones amb problemes d'oïda o sensibilitat auditiva, en especial la gent gran i els infants, perquè adoptin mesures de precaució en els actes que hi haurà trabucaires.

* S'averteix que cal tenir un tracte respectuós amb els animals que participen en la festa, amb les recomanacions específiques de no sobrecarregar-los i de no llançar-los aigua directament a la cara.

* La festa d'Els Elois es podrà seguir per la Televisió del Berguedà. El diumenge 22 de juliol, a partir de les 11.30 h, s'emetràn les imatges de la passada i la boda típica. A continuació, Balma Badal i Èric Calderer conduiran un programa especial des de la pl. de Sant Joan per retransmetre en directe el ballet de Déu.

**Recomanacions
i advertències
al tracte
respectuós
dels animals
de la festa
d'Els Elois**

1 | Un cop recollit el ruc a la zona habilitada, en sereu responsables fins retornar-lo al mateix lloc de recollida (zona d'aparcament del camp de futbol).

2 | S'adverteix no sobrecarregar els rucs, tant sols podran pujar-hi, per cada ruc:

- _ Majors de 12 anys, màxim una persona sobre l'animal.
- _ Entre 6 i 12 anys, màxim dues persones sobre l'animal, sempre acompanyades, a peu, d'un adult.
- _ Menors de 6 anys, màxim dues persones sobre l'animal, una de les quals serà un adult.

3 | No tireu aigua directament a la cara dels animals, si és necessari demaneu a qui llença aigua que es moderi. Així mateix, si observeu qualsevol conducta inadequada, advertiu la persona.

4 | No utilitzeu la força ni cap tipus d'utilitatge per manejar i guiar els rucs en cap cas. Cal tenir en compte la seva reacció en el moment de més estrès, en els punts de la passada on es tira més aigua.

5 | No forceu l'animal a avançar en moments de pànic, per no posar en risc la seva seguretat i la de les persones que porta a sobre.

6 | Cal tenir cura, en les zones on el terra és més moll, d'evitar les relliscades i les caigudes. Si el ruc caigués a terra, ajudar-lo a aixecar-se, sense utilitzar la força i respectant el seu ritme. Si cal, es pot disminuir la marxa fins tenir més seguretat.

Administradores i administradors 2018

Maria Camps i Puga
Jacint Bernaus i Campabadal

Meritxell Sala i Trullàs
Miquel Muñoz i Blanch

Montse Vegas i Bautista
Marc Soler i Escobar

Tabaler
Etham Cuberas i Gallego

Banderera
Meritxell Ferrer i Torrent

Raquel Torreblanca i Bedmar
Iñaki Sanchez i Gomez

La Junta Conservadora de la festa d'Els Elois ha decidit atorgar la ferradura del gremi a:

Argent. Banderera 2017

Marta Robert i Sabata

Bronze. Administradors 2017

Joan Carles Sosa i Ros

Ester Hernández i Valverde

Arnau Pomés i Viñolas

Sheila Puyo i Rioja

Sergi Selva i Jové

Pilar Sayós i Barcons

Joan Antoni Hernández i Largo

Montserrat Pérez i Fígols

Bronze

Família Sala – Benavides

Josep Freixa i Bascompte i família

Carla Badia i Varela

Bernat Llobet i Casas

Arnau Borràs i Bertran

Anna Serarols i Tarrés

Organitza

Ajuntament
de Berga

JUNTA
CONSERVADORA
D'ELS ELOIS

Col·labora

Escola Municipal
de Música de Berga

Agrupació Sardanista Cim d'Estela

Agrupació Teatral La Farsa

Agrupació de veïns i comissió
de festes del carrer de la Pietat

Colla de Trabucaires
de Castellar del Riu

Disseny

Josep Culell

#elseis18